

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Tomasza Chwastka,
pt.:

„Proces resocjalizacji osób uwięzionych a sytuacja pandemii SARS-CoV-2 i czasu postpandemicznego. Socjopedagogiczne studium porównawcze”,

przygotowana pod kierunkiem naukowym ks. prof. dra hab. Jarosława Tomasza Michalskiego oraz ks. prof. dra hab. Zbigniewa Babickiego, prof. UKSW, w Instytucie Pedagogiki, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2026.

Tekst recenzyjny autorstwa ks. prof. dra hab. Kazimierza Pierzchały, Instytut Pedagogiki, Katedra Pedagogiki Chrześcijańskiej i Biografistyki Pedagogicznej, Wydział Nauk Społecznych i Technicznych, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Aleje Racławickie 14, 20-950 Lublin, <https://orcid.org/0000-0001-9972-943X>, Lublin 2026.

W oparciu o uchwałę z dnia 4 marca 2026 r. Rady Dyscypliny Naukowej Pedagogika UKSW w Warszawie wyznaczającej recenzentów rozprawy doktorskiej w postępowaniu w sprawie nadania **mgr Tomaszowi Chwastce** stopnia doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika, zlecającej przygotowanie recenzji rozprawy doktorskiej przedstawiam co następuje:

Zgodnie z treścią art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. 2018 poz. 1668, t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1571, 1871, 1897, z 2025 r. poz. 619, 620, 621, 622, 1162, 1794, 1837, 1864) rozprawa doktorska powinna prezentować ogólną wiedzę teoretyczną kandydata oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, a jej przedmiotem winno być oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Przedłożona do recenzji praca doktorska zostanie oceniona zgodnie z treścią wskazanego artykułu.

Dla oceny pracy doktorskiej istotna jest odpowiedź na pytania: *czy podjęto w niej konkretny problem badawczy, czy został on jasno określony, czy nakreślono czytelne cele jakie dana praca sobie stawia, czy układ problematyki pracy jest adekwatny do podjętego problemu i nakreślonych celów, czy – wreszcie została udzielona odpowiedź na główne pytanie/a badacza? Czy przyjęte zostały adekwatne do postawionego problemu badawczego metody badań? Jak je zastosowano? Nadto jawi się pytanie o wartość dysertacji dla współczesnej refleksji naukowej.*

Ocena rozkładu pracy doktorskiej, w tym informacje o jej poszczególnych częściach składowych

Struktura pracy obejmuje siedem rozdziałów, interdyscyplinarnych rozważań naukowych na 323 dość nietypowo ponumerowanych stronach. Dla mnie dość niezrozumiałe jest rozpoczynanie numerowania dysertacji od Wstępu. Regulacje dotyczące przewodu doktorskiego na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego określają procedury formalne (wniosek o wszczęcie postępowania, składanie rozprawy, recenzje, obrona), natomiast nie precyzują szczegółowej struktury tekstu ani sposobu numerowania rozdziałów rozprawy doktorskiej w uchwałach dostępnych publicznie. Nie zgadza się też numeracja pracy ze spisem treści.

Recenzowana praca w swojej strukturze obejmuje klasyczny układ analizy naukowej, posiada standardową, logiczną budowę typową dla badań naukowych, z podziałem na część:

1. Wstęp. Według opracowań naukowych wielu autorów we wstępie pracy doktorskiej powinny znaleźć się elementy, które jasno przedstawiają kontekst, cel i znaczenie badań.

Tekst oferuje solidny przegląd literatury oraz szerokie wprowadzenie teoretyczne dotyczące instytucji totalnych, resocjalizacji i wpływu pandemii COVID-19 na więźniów, trafnie osadzając badania w kontekście. Cel i znaczenie pracy są zarysowane, jednak brakuje wyraźnego problemu badawczego i hipotez, co obniża przejrzystość naukową wstępu. Nie przedstawiono także elementów metodologicznych — czytelnik nie otrzymuje informacji o sposobie zbierania danych, próbie ani narzędziach badawczych. W efekcie wstęp wymaga uzupełnienia o jasno sformułowany problem badawczy, hipotezy oraz krótką charakterystykę metodologii.

2. Teoretyczną. Część teoretyczna pracy doktorskiej cechuje się spójnością i logiczną strukturą, obejmując szerokie spektrum zagadnień związanych z resocjalizacją, więziami społecznymi oraz zdrowiem publicznym w warunkach izolacji penitencjarnej. Autor w sposób pogłębiony i wieloaspektowy prezentuje kluczowe koncepcje oraz teorie, co świadczy o solidnym przygotowaniu merytorycznym i umiejętności krytycznej analizy literatury. Szczególną wartością jest interdyscyplinarne ujęcie problematyki, pozwalające lepiej zrozumieć złożoność procesów zachodzących w środowisku instytucjonalnym. Brak uwag merytorycznych.

3. Empiryczną. Układ rozdziału i podrozdziałów wskazuje na logiczną i uporządkowaną strukturę treści, która ułatwia czytelnikowi zrozumienie omawianego tematu. Podział na mniejsze części pozwala na szczegółowe omówienie poszczególnych zagadnień oraz zachowanie przejrzystości wywodu. Dzięki temu całość jest spójna i czytelna.

Rozdział 1 „Resocjalizacja w pieczy instytucjonalnej” ukazuje proces przejścia od socjalizacji do readaptacji, czyli ponownego przystosowania jednostki do życia społecznego po trudnych doświadczeniach. Autor omawia także rolę zakładu karnego jako instytucji pełniącej funkcje zarówno karne, jak i resocjalizacyjne, podkreślając cele oraz deprivacyjny charakter kary pozbawienia wolności. Przedstawia również wybrane teorie resocjalizacji, w tym koncepcję *resilience*, akcentując znaczenie odporności psychicznej w procesie powrotu do społeczeństwa.

W rozdziale 2 pt. „Znaczenie więzi społecznych w procesie resocjalizacji” Kandydat omawia istotę i rodzaje więzi społecznych, podkreślając ich kluczową rolę w funkcjonowaniu jednostki. Analizuje również relacje w warunkach izolacji, wskazując ich ograniczenia i przemiany w środowisku penitencjarnym. Przedstawia wykonywanie kary pozbawienia wolności oraz jej potencjał readaptacyjny, uwzględniając czynniki sprzyjające powrotowi do społeczeństwa. Szczególną uwagę poświęca relacjom z personelem penitencjarnym, które odgrywają ważną rolę w zmianie postaw skazanych.

Rozdział 3 „Zdrowie publiczne a więzienie” przedstawia dobrostan zdrowia w ujęciu psychologicznym i społeczno-kulturowym, podkreślając jego fundamentalne znaczenie dla człowieka. Autor omawia specyfikę i ograniczenia środowiska więziennego jako instytucji totalnej oraz ich wpływ na troskę o zdrowie. Analizuje także skutki pandemii COVID-19 w kontekście zakładów karnych, wskazując na trudności w kontroli zakażeń i ochronie osadzonych. Całość ukazuje złożone relacje między warunkami więziennymi a zdrowiem jednostki i społeczeństwa.

Rozdział 4 „Metodologiczne założenia badań naukowych” nie zawiera podrozdziałów.

Celem pracy jest wielopoziomowa, interdyscyplinarna analiza transformacji procesu resocjalizacji osób pozbawionych wolności w czasie pandemii COVID-19 oraz jej długofalowych skutków. Autor koncentruje się na identyfikacji kluczowych wyzwań systemu resocjalizacji i ocenie konsekwencji kryzysu. Analizie poddano m.in. dostęp do

informacji i testów na SARS-CoV-2, organizację dnia codziennego oraz reakcje emocjonalne osadzonych.

Sformułowano 10 problemów badawczych i 9 hipotez, co wskazuje na brak spójności liczbowej. Hipotezy 1–5 oraz 7–9 są poprawne. Hipoteza 6 tylko częściowo odpowiada pytaniu 6, gdyż nie obejmuje wszystkich reakcji psychicznych. Brakuje natomiast hipotezy do pytania 10 dotyczącego wpływu pandemii na codzienną rutynę i aktywność osadzonych – można ją uzupełnić stwierdzeniem, że pandemia istotnie je zmieniła i ograniczyła.

Całość rozdziału (50 stron), choć kompleksowa, przedstawiona jest w formie ciągłego tekstu, bez wyraźnego wyróżnienia kluczowych elementów metodologicznych, co powoduje trudność w wyszukaniu wszystkich elementów Metodologii. Propozycją podziału może być: 4.1. Cel i przedmiot badań; 4.2. Problemy i hipotezy badawcze; 4.3. Metody, techniki i narzędzia badawcze; 4.4. Dobór próby badawczej; 4.5. Przebieg badań; 4.6. Metody analizy danych; 4.7. Ograniczenia badań.

Rozdział 5 „Metodologia badań empirycznych” sugeruje, że opisuje jak badania zostały zaprojektowane i przeprowadzone (czyli podejście, metody, narzędzia, próba itd.). Natomiast podrozdział „**5.1. Cel i charakter badań**” to element wprowadzający do badań.

Pierwszy podrozdział części badawczej wprowadza kontekst badań, omawiając wpływ pandemii COVID-19 na więzienia i osoby pozbawione wolności oraz specyfikę środowiska penitencjarnego. Autor wskazuje proceduralne i psychospołeczne wyzwania, uzasadniając potrzebę badań. Tekst łączy odniesienia teoretyczne, takie jak teoria ugruntowana i instytucjonalna logika działania, z podejściem metodologicznym – analizą tematyczną i wywiadami pogłębionymi – oraz przedstawia charakterystykę badanej populacji, uwzględniając czynniki demograficzne, etapy desistance i strategie adaptacyjne.

Choć wprowadzenie jest bogate w definicje i rozważania filozoficzne, które mogą przytłaczać, warto skupić się na metodach i narzędziach badawczych, przenosząc ogólne refleksje o bezpieczeństwie do przeglądu literatury. Mocną stroną podrozdziału jest połączenie teorii z praktyką, w tym opis doboru próby i procedury kodowania danych, co podkreśla spójność metodologiczną. Jasne sformułowanie problemu i pytań badawczych oraz syntetyczne akapity zwiększą czytelność i płynność tekstu.

Podsumowując, podrozdział jest merytorycznie wartościowy jako wstęp do części badawczej, lecz wymagałby uporządkowania i przesunięcia akcentu z ogólnego kontekstu na cel, charakter i metody badawcze, zachowując przy tym walor teoretyczny i praktyczny.

Podrozdział **Doświadczenie izolacji w czasie pandemii COVID-19** opisuje subiektywne odczucia uczestników badań – samotność, wyobcowanie i ograniczone kontakty z bliskimi – oraz wpływ izolacji na ich zdrowie psychiczne i emocjonalne.

W sekcji **Wpływ obostrzeń pandemicznych na relacje społeczne** pokazano, jak restrykcje zmieniły dynamikę kontaktów międzyludzkich. Zidentyfikowano zarówno osłabienie więzi, jak i pojawiające się strategie utrzymywania relacji online.

Podrozdział **Strategie radzenia sobie z lękiem i niepewnością** koncentruje się na mechanizmach adaptacyjnych stosowanych przez uczestników w celu redukcji stresu i poczucia zagrożenia, obejmujących działania proaktywne i strategie emocjonalne.

W części **Percepcja procesu resocjalizacji w okresie postpandemicznym** analizowano, jak pandemia wpłynęła na postrzeganie procedur resocjalizacyjnych. Podkreślono rolę wsparcia społecznego, dostępu do programów reintegracyjnych i adaptacji metod resocjalizacyjnych do nowych warunków.

W pracy **brak ZAKOŃCZENIA**, które jest absolutnie kluczowym i obowiązkowym elementem struktury pracy doktorskiej. Powinno ono zwięźle podsumowywać główne ustalenia, odpowiadać na pytania badawcze postawione wcześniej, podkreślać wkład pracy i wskazywać kierunki dalszych badań, nie wprowadzając nowych informacji, a stanowiąc satysfakcjonujące domknięcie całej analizy. W pewnym sensie rolę zakończenia spełnia podrozdział: „5.6. *Wnioski z analizy empirycznej*”, niemniej jednak jest to mankamentem pracy.

Recenzowana praca doktorska składa się z pięciu rozdziałów o klasycznej, logicznej strukturze naukowej, obejmującej wstęp, część teoretyczną, empiryczną oraz metodologiczną. Wstęp ma charakter ogólny i popularnonaukowy, nie spełniając w pełni wymogów wprowadzenia do pracy doktorskiej, natomiast metodologia i badania empiryczne są szczegółowo opisane, choć nie do końca spójnie, przejrzysto, mieszając poziom teoretyczny z praktycznym. Rozdziały poświęcone resocjalizacji, więziom

społecznym oraz zdrowiu publicznemu w warunkach więziennych są logicznie uporządkowane, a część empiryczna ukazuje wpływ pandemii COVID-19 na funkcjonowanie jednostek i proces resocjalizacji. Praca nie posiada formalnego zakończenia, a numeracja stron i rozdziałów nie jest w pełni zgodna ze spisem treści, co wprowadza pewien chaos organizacyjny.

Pomimo tych mankamentów, całość jest spójna, czytelna i prezentuje interdyscyplinarną analizę badanego problemu.

Ocena zastosowanego piśmiennictwa

Zdaniem recenzenta Kandydat w pełni zrealizował zakres prac niezbędnych do zbudowania poprawnego modelu badawczego. Wykorzystane piśmiennictwo stanowi solidną podstawę dla prowadzonej argumentacji (38 stron tekstu), a jednocześnie świadczy o szerokiej wiedzy teoretycznej oraz dobrze rozwiniętych umiejętnościach badawczych Doktoranta. Dobór literatury należy uznać za trafny – jest ona aktualna, różnorodna, reprezentatywna oraz adekwatna do przedmiotu pracy. Źródła cechują się wysoką jakością i nowoczesnością ujęcia, a ich liczba jest wystarczająca. Literatura została właściwie dobrana i poprawnie wykorzystana w kontekście analizowanej problematyki badawczej, a także starannie i zgodnie z obowiązującymi standardami sformatowana.

Recenzent zauważył brak pełnego uporządkowania alfabetycznego w bibliografii, co może zostać uznane za istotne niedociągnięcie pracy. Dodatkowo bibliografia nie została podzielona na literaturę naukową, akty prawne i netografię (źródła internetowe), co obniża też jej czytelność.

Wskazanie oraz ocena celu pracy

Celem pracy była analiza wpływu pandemii COVID-19 na proces resocjalizacji osób pozbawionych wolności. Badania koncentrowały się na zmianach w realizacji oddziaływań wychowawczych i terapeutycznych w czasie pandemii oraz w okresie postpandemicznym, ze szczególnym uwzględnieniem zjawiska podwójnej izolacji – połączenia izolacji penitencjarnej z restrykcjami sanitarnymi.

Praca ocenia działanie systemu penitencjarnego w warunkach kryzysu społeczno-zdrowotnego, łącząc perspektywę instytucji z doświadczeniami osadzonych,

których prawa i możliwości readaptacyjne zostały znacząco ograniczone. Głównym problemem badawczym jest określenie wpływu pandemii na efektywność resocjalizacji, rozumianej jako przygotowanie skazanych do powrotu do społeczeństwa. Analiza obejmuje lata 2020–2022 oraz okres od 2023 roku, co pozwala uchwycić zarówno bezpośrednie skutki restrykcji, jak i ich długofalowe konsekwencje.

Mocną stroną pracy jest wyraźne określenie celu głównego – interdyscyplinarnej analizy zmian w resocjalizacji oraz ich konsekwencji postpandemicznych – uwzględniające zarówno perspektywę systemową, jak i jednostkową. Trafnie wskazano też ramy czasowe, co umożliwia obserwację dynamiki zmian. Kluczowy problem badawczy, czyli wpływ pandemii na efektywność resocjalizacji, pozostaje istotny zarówno poznawczo, jak i praktycznie, choć w końcowej części pracy brak jednoznacznej weryfikacji realizacji celu.

Podsumowując, cel pracy jest trafny, aktualny i dobrze osadzony w problematyce naukowej. Stanowi solidną podstawę dla wartościowego opracowania naukowego.

Wskazanie oraz ocena zastosowanych metod badawczych

Przedstawiona metodologia to ambitna koncepcja, dobrze osadzona w teorii i świadoma własnych założeń, zwłaszcza w obszarze badań jakościowych i kontekście penitencjarnym. Autor jasno rozumie złożoność problemu i potrafi umiejscowić go w aktualnych dyskusjach naukowych, choć projekt ujawnia braki operacyjne ograniczające jego praktyczną wykonalność. Mimo to połączenie przemyślanej koncepcji z niedostateczną precyzją wykonawczą daje solidny punkt wyjścia do badań.

Mocnym punktem pracy jest jasno określony cel i problem badawczy. Autor zarysowuje „wielopoziomową i interdyscyplinarną analizę transformacji procesu resocjalizacji osób pozbawionych wolności” i pyta: „w jaki sposób globalny kryzys pandemiczny wpłynął na efektywność procesu resocjalizacji?”. Takie sformułowanie świadczy o ambicji badawczej i aktualności tematu, a problem pozostaje spójny z celem, zmierzając do uchwycenia relacji przyczynowo-skutkowych.

Wyraźną zaletą jest świadomość wielowymiarowości zjawiska – wskazanie „trzech zasadniczych płaszczyzn analitycznych: instytucjonalno-prawnej, psychospołecznej i porównawczo-systemowej” pokazuje dojrzałość analityczną i myślenie systemowe. Deklarowana triangulacja źródeł oraz łączenie „metod

jakościowych [...] oraz ilościowych [...]” podkreśla interdyscyplinarny charakter projektu i zwiększa wiarygodność wyników.

Szczególnie cenne jest uwzględnienie specyfiki badań jakościowych w nurcie interpretatywnym i fenomenologicznym. Autor zaznacza, że „zadaniem badacza nie jest konstruowanie obiektywnych prawidłowości, lecz interpretowanie i rozumienie subiektywnych znaczeń” i że „wywiad [...] stanowi przestrzeń współtworzenia znaczeń”. Widoczna jest też wysoka świadomość etyczna – zaznaczenie, że „osadzeni [...] mogą obawiać się negatywnych konsekwencji odmowy udziału w badaniach” i że „wszyscy respondenci wyrazili dobrowolną i świadomą zgodę” świadczy o odpowiedzialnym podejściu w warunkach zależności instytucjonalnej. Refleksja nad ograniczeniami, np. że „dobór próby [...] nie pozwala na pełne uogólnienie wyników” czy „uczestniczyli jedynie mężczyźni”, zwiększa wiarygodność i rzetelność. Transparentność zapewnia też opis zbierania danych: „Wywiady zostały zarejestrowane na dyktafonie [...] a następnie poddane szczegółowej transkrypcji”.

Jednocześnie projekt ujawnia istotne słabości. Najpoważniejszą jest brak operacjonalizacji kluczowych pojęć, takich jak „efektywność procesu resocjalizacji”, „poziom stresu”, „dobrostan psychiczny” czy „zachowania agresywne” – nie wskazano sposobu ich pomiaru ani narzędzi badawczych. Brakuje szczegółów o organizacji badania, liczbie uczestników, doborze próby, miejscu i czasie badań czy charakterystyce grupy. Hipotezy mają formę opisową, np. „sformułowane zostały również hipotezy dotyczące m.in. wzrostu poziomemu stresu [...]” czy „Pandemia COVID-19 skutkowałą zmniejszeniem dostępności świadczeń medycznych”, co ogranicza ich naukową wartość. Brakuje też szczegółowego opisu analizy danych – choć wspomniano, że „analiza danych obejmowała kilka wzajemnie powiązanych etapów”, nie wyjaśniono metod kodowania (co można odnaleźć w podrozdziale 5.1) ani kolejnych kroków analitycznych. Nadmierne rozważania teoretyczne, jak „Poznawcza rola analizy została odkryta już przez René Descartes’a [...]”, oraz rozbudowane dyskusje ontologiczne i epistemologiczne nadają tekstowi charakter eseju filozoficznego, kosztem praktycznego opisu badania. Dodatkowo chaos strukturalny, powtórzenia („Pandemia koronawirusa COVID-19 [...]”), brak wyraźnej hierarchii treści i modelu badawczego utrudniają odbiór. Niespójności metodologiczne, np. rozbieżność między deklarowaną triangulacją a opisanymi metodami czy nieprecyzyjne użycie pojęcia reprezentatywności w badaniach jakościowych, obniżają spójność naukową.

Podsumowując, metodologia ma duży potencjał naukowy. Najmocniejsze strony to trafnie sformułowany problem i cel, świadomość metod jakościowych i etyki, solidne osadzenie teoretyczne, triangulacja oraz refleksja nad ograniczeniami. Największe słabości to brak operacjonalizacji zmiennych, niedostatek szczegółów o próbie i procedurze, nieprecyzyjne hipotezy, brak opisu analizy danych i nadmierna teoretyzacja. Po wprowadzeniu odpowiednich poprawek projekt może osiągnąć poziom wyróżniający.

Ocena wyników badań

Opracowanie hipotez w przedstawionym tekście jest metodologicznie poprawne, Autor stosuje teorię ugruntowaną, w której konstruowanie pojęć i hipotez odbywa się równocześnie z badaniami empirycznymi. Hipotezy są ściśle związane z obserwacją rzeczywistości więziennej podczas pandemii COVID-19, a wnioski wynikają z bezpośrednich relacji respondentów i danych empirycznych, co zwiększa wartość naukową opracowania. Analiza poszczególnych hipotez pokazuje spójność wnioskowania. Pierwsza hipoteza o wzroście zachowań agresywnych nie została potwierdzona („Chory był fizycznie izolowany, poza tym nie było żadnych antagonizmów”), podczas gdy druga podkreśla znaczenie więzi rodzinnych w resocjalizacji i wpływ ograniczeń kontaktów na emocje osadzonych („Brak widzeń, ucięte z dnia na dzień, człowiek przez to gorzej się czuł”). Hipoteza trzecia dotycząca dostępu do opieki medycznej została potwierdzona („Był dostęp do lekarzy, bez żadnych utrudnień”), podobnie jak hipoteza dziewiąta o testowaniu i szczepieniach („Szczepiłem się dwa razy, był dostęp do maseczek, rękawiczki były dostępne, był dostęp do testów”).

Hipotezy dotyczące izolacji, lęku i obaw o rodzinę również wykazują trafność („Były stany lękowe, przyszło załamanie, codzienne myśli o bliskich osób”), a hipoteza piąta o znaczeniu wieku pokazuje większą ostrożność starszych osadzonych („Starsza grupa osób bardziej podchodziła otwarcie, mówiła; trzeba się zaszczepić, młodsza bagatelizowała”). Hipoteza ósma dotycząca dostępu do informacji została właściwie oceniona, wskazując, że źródła były dostępne i różnorodne („Informację czerpałem z mediów, czasami rodzina, telefon z bliskimi”).

Podsumowując, opracowanie hipotez ma wysoki poziom naukowy i pozwala weryfikować obserwowane zjawiska na podstawie danych empirycznych. Wnioski

spójnie odzwierciedlają zmiany psychospołeczne wywołane pandemią i trafnie wskazują czynniki wpływające na zachowania agresywne, emocjonalne i społeczne więźniów. Analiza uwzględnia więzi rodzinne, wiek, dostęp do opieki medycznej i informacji oraz ograniczenia w resocjalizacji. Zastosowanie hipotez pozwala uporządkować złożone zjawiska w środowisku więziennym i wskazuje praktyczne implikacje dla zarządzania jednostkami penitencjarnymi oraz strategii resocjalizacyjnych w warunkach kryzysu epidemiologicznego. Całość dowodzi rzetelności metodologicznej, logiki wniosków i wartości naukowej opracowania.

Przedstawione wyniki badań (podrozdział 5.6 „Wnioski z analizy empirycznej”, s. 268-272) pokazują wielowymiarowy wpływ pandemii COVID-19 na funkcjonowanie systemu penitencjarnego i doświadczenia psychospołeczne osób pozbawionych wolności. Autor trafnie ukazuje ambiwalentny charakter tego zjawiska – z jednej strony pogorszenie warunków izolacji i kondycji psychicznej osadzonych, z drugiej pojawienie się nowych form adaptacji i wsparcia. Pandemia zakłóciła dotychczasowe struktury dnia i procesy resocjalizacyjne, a nagłość i globalny charakter kryzysu dobrze tłumaczą trudności adaptacyjne. Odwołanie do strategii gruntowania, obejmujących działania umysłowe, fizyczne i uspokojenie, pozwalające jednostce budować odporność, stanowi wartościowe ujęcie mechanizmów radzenia sobie w sytuacjach ekstremalnych.

Opis „podwójnej izolacji” – narzuconej przez zakład karny i dodatkowo w wyniku reżimu sanitarnego – trafnie oddaje intensyfikację odosobnienia. Zawieszenie widzeń rodzinnych miało kluczowy wpływ na pogorszenie dobrostanu psychicznego osadzonych, co potwierdza literatura. Jednocześnie Autor zwraca uwagę na wzmocnienie więzi wewnętrznych – między osadzonymi i w relacjach z kadrą penitencjarną, co pokazuje adaptacyjny potencjał jednostek w skrajnych warunkach. Cennym walorem pracy jest również perspektywa aksjologiczna – refleksja nad wartościami, które uległy wzmocnieniu w izolacji (rodzina, zdrowie, wolność), nadająca analizie głębi.

W zakresie systemu penitencjarnego pandemia ujawniła jego słabości, ale jednocześnie stała się impulsem do zmian, zwłaszcza cyfryzacji i alternatywnych form komunikacji. Wnioski o potrzebie elastyczności programów resocjalizacyjnych i ich przygotowania na sytuacje kryzysowe są uzasadnione i praktyczne. Pewnym ograniczeniem analizy jest brak odniesienia do danych empirycznych (np. liczbowych

lub porównawczych), które mogłyby wzmocnić argumentację, oraz konieczność precyzyjniejszego rozróżnienia wpływu czynników indywidualnych i systemowych.

Podsumowując, wyniki badań są wartościowe poznawczo, dobrze osadzone społecznie i stanowią solidną podstawę do dalszych analiz nad funkcjonowaniem instytucji totalnych w kryzysach oraz nad rozwojem nowoczesnej resocjalizacji.

Informacja o ewentualnych nieprawidłowościach

Ewentualne nieprawidłowości zostały już szczegółowo wskazane i omówione w poprzednich częściach niniejszej recenzji. Dotyczą one przede wszystkim kwestii formalnych i strukturalnych pracy, takich jak brak wyodrębnionego zakończenia, niespójności w numeracji stron i rozdziałów względem spisu treści, a także nie do końca przejrzyste uporządkowanie części metodologicznej, w której dochodzi do pewnego pomieszania poziomu teoretycznego i praktycznego. Zastrzeżenia budzi również konstrukcja wstępu, który ma charakter bardziej opisowy niż analityczny i nie w pełni odpowiada standardom pracy doktorskiej.

W pracy zauważalny jest brak jednolitej numeracji podrozdziałów – w niektórych miejscach numer rozdziału jest uwzględniony, a w innych pominięty. Aby zapewnić spójność i ułatwić orientację w tekście, wszystkie podrozdziały powinny być numerowane według jednolitego schematu, najlepiej w formacie Rozdział.Podrozdział, np. 2.3. Takie rozwiązanie jest standardem w pracach naukowych, raportach oraz instrukcjach, ponieważ pozwala czytelnikowi szybko zidentyfikować położenie treści w strukturze dokumentu. Dodatkowo należy zadbać o konsekwentne numerowanie rozdziałów głównych – obecnie brak jest numeru „V” w jednym z rozdziałów, co wprowadza niepotrzebny chaos i utrudnia śledzenie kolejności treści. Wprowadzenie jednolitej numeracji wszystkich rozdziałów i podrozdziałów znacznie zwiększy czytelność dokumentu i ułatwi jego późniejsze odniesienia oraz cytowania.

Wskazane uchybienia nie mają jednak charakteru fundamentalnego i nie podważają wartości merytorycznej rozprawy ani poprawności przeprowadzonych badań. Mają one raczej charakter redakcyjny oraz porządkujący i mogą zostać stosunkowo łatwo skorygowane na etapie przygotowania pracy do publikacji.

W sumie praca jest wartościowa i po drobnych korektach, uzupełnieniach godna publikacji.

Oryginalność opracowania problemu naukowego

Recenzowana dysertacja analizuje funkcjonowanie polskiego systemu penitencjarnego w czasie pandemii COVID-19 oraz jej konsekwencje postpandemiczne, co czyni temat aktualnym i społecznie istotnym. Oryginalność pracy wynika z połączenia perspektywy systemowej instytucji penitencjarnych z doświadczeniami osadzonych, uwzględniając aspekty psychospołeczne, zdrowotne i resocjalizacyjne w warunkach izolacji. Autor podejmuje próbę zrozumienia procesów resocjalizacji w nietypowych, kryzysowych warunkach, co wprowadza innowacyjne ujęcie problematyki penitencjarnej.

Zastosowanie triangulacji źródeł danych, wywiadów pogłębionych i częściowo ustrukturyzowanych oraz analiza dyskursu pozwala uchwycić wielowymiarowy charakter doświadczeń osadzonych, wzmacniając wartość poznawczą pracy. Szczególne znaczenie ma także perspektywa aksjologiczna – refleksja nad wartościami, które zyskały na znaczeniu w izolacji, takimi jak zdrowie, rodzina czy wolność, nadająca analizie głębię wykraczającą poza typowe opracowania instytucjonalne.

Choć praca zawiera pewne mankamenty formalne i strukturalne, nie wpływają one na merytoryczną wartość badań. Praca prezentuje wysoki poziom samodzielności intelektualnej i wnosi istotny wkład do literatury przedmiotu. Jej oryginalność przejawia się w interdyscyplinarnym podejściu, analizie resocjalizacji w warunkach kryzysu społeczno-zdrowotnego oraz zastosowaniu nowoczesnych metod badawczych do uchwycenia złożonych doświadczeń jednostek i systemu penitencjarnego.

Ocena ogólnej wiedzy teoretycznej i umiejętności samodzielnej pracy naukowej

Zasadniczym aspektem kompetentnej pracy badawczej jest obiektywizm. Podsumowując, stwierdzam, że opracowanie rozprawy jest spójne i uporządkowane. Doktorant tworzy nowe rozwiązania, wyjaśnia nieznanne fakty, zdarzenia i procesy, ograniczenia dotychczasowych ustaleń innych badaczy, wysuwa nowe wnioski i teorie, wskazując jednocześnie na skutki tych osiągnięć oraz proponuje rekomendacje dla teorii

oraz praktyki. Zaobserwować można dobry warsztat naukowy, zarówno: pisarski jak i metodyczny (z uwagami wskazanymi wcześniej).

Przedstawione oceny i postulaty korespondują z rozważaniami zawartymi w poszczególnych rozdziałach rozprawy doktorskiej. Umiejętność dokonania wnikliwej oceny otrzymanych wyników własnych badań wskazuje, że Doktorant jest świadomy szans i zagrożeń badawczych, a także ich praktycznego wykorzystania.

Kluczowym w ocenie rozprawy doktorskiej jest ocena ogólnej wiedzy teoretycznej i umiejętności samodzielnej pracy naukowej Kandydata. Jestem przekonany, że Doktorant posiada odpowiednią wiedzę teoretyczną w swojej dziedzinie oraz potrafi samodzielnie prowadzić badania naukowe, co wykazał w interesującym opracowaniu.

Skrótowa odpowiedź na postawione na początku recenzji pytania

Recenzowana rozprawa doktorska ma zasadniczo poprawną, klasyczną strukturę naukową, obejmującą wstęp, część teoretyczną, metodologiczną i empiryczną, jednak zawiera istotne uchybienia formalne. Najpoważniejsze z nich to brak wyodrębnionego zakończenia, niespójna numeracja stron i rozdziałów oraz nieczytelne uporządkowanie części metodologicznej. Wstęp, mimo szerokiego przeglądu literatury, nie spełnia w pełni wymogów – brakuje jasno sformułowanego problemu badawczego, hipotez i elementów metodologicznych. Część teoretyczna i empiryczna są logiczne, spójne i dobrze opracowane, natomiast metodologia, choć ambitna i świadoma teoretycznie, wykazuje braki operacyjne, takie jak niedostateczna operacjonalizacja zmiennych, nieprecyzyjne hipotezy oraz niewystarczający opis procedur badawczych i analizy danych.

Dobór literatury oceniono bardzo wysoko – jest aktualny, adekwatny i poprawnie wykorzystany, choć bibliografia wymaga lepszego uporządkowania. Cel pracy został sformułowany trafnie i spójnie z tematem, jednak jego realizacja nie została jednoznacznie podsumowana. Zastosowane metody badawcze są nowoczesne (triangulacja, podejście jakościowe i ilościowe), ale ich opis pozostaje zbyt ogólny.

Wyniki badań uznano za wartościowe, spójne i dobrze osadzone w danych empirycznych, ukazujące złożony wpływ pandemii na proces resocjalizacji. Praca

wyróżnia się oryginalnością dzięki interdyscyplinarnemu ujęciu problemu i połączeniu perspektywy systemowej z doświadczeniem jednostek.

Ogólnie poziom merytoryczny pracy jest bardzo dobry, a metodologiczny średni. Mimo uchybień redakcyjnych i strukturalnych, rozprawa stanowi wartościowy wkład naukowy, a Autor wykazuje wysoką wiedzę teoretyczną oraz zdolność do samodzielnej pracy badawczej.

Konkluzja końcowa

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska **mgra Tomasza Chwastka** mimo pewnych uchybień oceniona została przeze mnie na ocenę **bardzo dobry**.

Recenzowana praca doktorska stanowi istotny wkład w rozwój pedagogiki w zakresie „*Procesu resocjalizacji osób uwięzionych w sytuacji pandemii SARS-CoV-2 i czasu postpandemicznego*”. Podjęty przez Doktoranta problem posiada zarówno znaczenie naukowe, jak również aplikacyjne. Praca dotyczy tematyki bardzo interesującej i aktualnej, mającej duże znaczenie poznawcze. Wnosi wkład w poszerzenie wiedzy o wielu wątkach w zakresie zastosowania koncepcji naukowych w resocjalizacji osób pozbawionych wolności.

Praca jest nowatorska, dobrze udokumentowana i metodycznie poprawna z pewnymi uwagami. Doktorant wykazał się umiejętnością krytycznej analizy literatury przedmiotu, trafnym doбором metod badawczych oraz starannym opracowaniem wyników.

Wyniki pracy mają również istotne znaczenie praktyczne – mogą stanowić cenną pomoc w opracowywaniu strategii resocjalizacyjnych w warunkach kryzysowych, zarówno w okresie pandemii, jak i w czasie postpandemicznym. Praca może być inspiracją do dalszych badań naukowych i praktycznych działań w obszarze resocjalizacji.

Uważam, że praca Kandydata, spełnia warunki zawarte w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. 2018 poz. 1668, t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1571, 1871, 1897, z 2025 r. poz. 619, 620, 621, 622, 1162, 1794, 1837, 1864) i niniejszym wnoszę o dopuszczenie Pana **mgra Tomasza Chwastka** do kolejnych etapów postępowania o nadanie stopnia naukowego doktora nauk społecznych w dyscyplinie nauk pedagogicznych.

Życzę dalszych sukcesów i powodzenia w życiu osobistym i naukowym.

Warszawa, dnia 21.03.2026